

200

В 1941 році минає 80 років з дня смерти Тараса Шевченка та 100 років від появи його найбільшої історичної поеми "Гайдамаки".

...Писався день 10 березня 1861 року... В кожурному й чужому Петербурзі скрізь несприятливу їмду пробивалися перші проблески надходячої песни, Шевченко, що під кінець свого мученицького життя, вернувшись з довголітнього заслання, прохлював в несприятливій московській схолиці - Мучився, бо тяжка хвороба докінчує те, чого не встигло зробити жорстоке московське заслання... В суботу 9 березня в день Тарасових іменин, приходить до нього М. Мазаревський і застає Тараса в великих муках. Поет залується, що цілу ніч пересидів в постелі... Водна пуглинка підступила до серця... Покликано лікаря: надії на рятунок не було.

"От, як би до дому, - так би я може подумав" - казав поет.

Під вечір прийшла депеша з Полтави. Земляки витали Шевченка з уродинами й просили, щоб не переставав писати своїх віщих дум.

"Спасибі" - казав Тарас - що не забувають... Возьміть огонь, може я встигну..."

Але підходив сон вічний... Після його Страшний Косар, Шевченко сидів, тяжко віддихавши, говорити не міг. Цілу ніч не міг заснути. Ранком 10 березня казав себе убрати й опровадить виня до робітні... Переступив поріг - захворів... Упав... Більше не міг підвестися!...

...В вівторок 12 березня ховали його приятелі далеко від вимріяної України над холодною Невгою. Продали його Кукіл, Вілосерський й другі; останнім Костомарів... Але не міг закінчити. Заплакав, замовк і пішов...

"Над сон, поете, а ми нарід твій і дуком твоїм ми дихатимемо по віки й віки"...

По вимрах старощих вдалося здобути дозвіл перевести тіло Тараса на його рідну Україну... 18. У. привезли Тараса до золотоверхого Києва... Комодія випиргла коней і сама повезла домовину. По дорозі часто затримувалися, говорили промови та читали його вірші... На другий день в неділю рано-в-ранці вишесено домовину з церкви... Домовину оточила родина покійника, далі стояли товариші й знайомі. Дішна буда похмура, падав дощ. Та між цього народу зібралося повна церква й увесь двинтар. Говорити промови в церкві не дозволено. І тоді, підчас панахиди, одна пані в чорному убранні підступила до труни й поклала терновий вінок... Була це найкраща промова, більш пророчнота від слів, - символ долі покійника й його народу... З церкви процесія рушила до пароплава, що мав відвести тіло Тараса на Чернечу гору туди, де Шевченко спізнався живим, а куди щойно в труні зміг прийти... Пароплав приїхав до Канева на другий день... Тут відправлено торжественне богослужіння і о. Мацкевич казав:

"Ти, стародавній Дніпро, що плекаєш своїми синими хвилями, тобі судилося на своїх ребрах-хвилях привести до нас ~~Тараса~~ нові останки. Повідайте ти нам про дорогого для кожного українця чоловіка-кобзаря! Був час, що про нашу Україну думали, що це край нездатний для високих почувань і думок. Але Шевченко довів, що край цей має душу й серце. Так, померлий брате! Світ твій просвітиться перед людьми... Минуть віки і далекі падачки дітей України побачать і пізнають, хто був Тарас Шевченко! Казав ти, брате, жити в Каневі, от і - зійи до кінця світу! А ти, Україно, побожно пануй наше місто. В нас спочивають кістки Тараса Шевченка. Тут на одній із найвищих гір Дніпрових покоїтимується прах його і як на Голгофі, подібно хресту Господньому, стоять хрест, котрий буде видно і по той і по сей бік нашого славного Дніпра..."

Буд широким Дніпром, на високій горі, звідки видно лани широкополі почили, кручі, звідки зупа так сильно і далеко розлягається крутом, опинилася Шевченкова домовина. По стегах і полях поїхала далеко "вічна пам'ять". Тут іли дерева, гудили вітри, Дніпро нестерпно розливав свої води, немов його із гранітного ложа підняли й розбурхали віщі слова великого поета.

...Гайдаки порвіте,

І враком, знов кровю
Вони окреніте!